

BÀI 28

CA HUẾ TRÊN SÔNG HƯƠNG

ĐỌC – HIỂU VĂN BẢN

I – MỤC TIÊU CẦN ĐẠT

Giúp HS : Thấy được vẻ đẹp của một sinh hoạt văn hoá ở cố đô Huế, một vùng dân ca với những con người rất đỗi tài hoa.

II – NHỮNG ĐIỀU CẦN LƯU Ý

1. Chương trình Ngữ văn lớp 7 có dành một nội dung nhằm giới thiệu truyền thống văn hoá của dân tộc. Bài văn giới thiệu sản phẩm văn hoá của một địa danh nổi tiếng với con sông thơ mộng : *Ca Huế trên sông Hương*. Đây không phải là một truyện ngắn, một sáng tác văn học có tính hư cấu, mà chỉ là một bút kí, ghi chép lại một sinh hoạt văn hoá : ca Huế trên sông Hương. Qua cảnh sinh hoạt này mà giới thiệu những vẻ đẹp của cảnh và người xứ Huế ; giới thiệu những hiểu biết của tác giả về nguồn gốc, về sự phong phú của các làn điệu dân ca Huế.

2. Bài văn vừa tả cảnh ca Huế trong một đêm trăng trên dòng sông Hương thơ mộng, vừa giới thiệu về những làn điệu dân ca Huế, vì thế không thể chia bố cục một cách rõ ràng. Tuy vậy, GV có thể tập trung khai thác mấy nội dung cơ bản sau :

– Vẻ đẹp phong phú, đa dạng của các làn điệu dân ca Huế (thể hiện qua tên gọi các làn điệu, qua nhạc cụ và cách chơi).

– Vẻ đẹp của cảnh ca Huế trong đêm trăng thơ mộng trên dòng sông Hương.

– Nguồn gốc của một số làn điệu ca Huế.

(Đây chính là ba ý trọng tâm cần khai thác trong bài văn.)

3. Do nội dung và tính chất của bài viết, tác giả có nhắc tới rất nhiều tên các làn điệu ca Huế, nhạc cụ và các "ngón đàn" của ca công. GV không cần bắt HS phải nhớ, phải hiểu hết các chú thích. Nên chốt lại vấn đề bằng việc khái quát :

Ca Huế đa dạng và phong phú đến nỗi chúng ta khó mà nhớ hết được tên các làn điệu, tên các nhạc cụ và các ngón đàn của ca công.

4. Bài học này nằm gần với nội dung dạy học trong chương trình địa phương, vì thế GV cần liên hệ nội dung bài học này với các nội dung sẽ học trong các bài 33, 34. Ví dụ :

– Từ bài văn, yêu cầu HS liên hệ với các làn điệu dân ca nói riêng và các sản phẩm văn hoá tinh thần nói chung của quê hương mình.

– Thử sưu tầm và giới thiệu một băng nhạc (cát-xét, đĩa CD) có ca Huế, hoặc các bài hát hiện đại phỏng theo những làn điệu ca Huế.

– Tập và thử hát một vài làn điệu ca Huế hoặc giới thiệu một làn điệu dân ca của quê hương mình.

– Viết bài tập tìm hiểu về các vùng dân ca nổi tiếng của dân tộc như : dân ca quan họ Bắc Ninh, dân ca Nghệ – Tĩnh, dân ca Nam Bộ, dân ca Liên khu Năm,...

III – TIẾN TRÌNH TỔ CHỨC CÁC HOẠT ĐỘNG DẠY – HỌC

1. Giới thiệu bài

GV có thể bắt đầu tiết học này bằng cách nêu câu hỏi nhằm huy động vốn hiểu biết của HS về xứ Huế và các sản phẩm văn hoá tinh thần của dân tộc.

Ví dụ :

– Trước khi học bài này, em đã biết gì về cố đô Huế ? Hãy nêu một vài đặc điểm tiêu biểu của xứ Huế mà em biết.

– Em hãy kể tên một số vùng dân ca nổi tiếng của đất nước mà em biết.

Sau khi HS trả lời, GV bổ sung, sửa chữa những điều cần thiết và giới thiệu bài mới. Ví dụ : Xứ Huế vốn rất nổi tiếng với nhiều đặc điểm như chúng ta vừa nói tới. Xứ Huế còn nổi tiếng với những sản phẩm văn hoá độc đáo, đa dạng và phong phú mà ca Huế là một trong những sản phẩm nổi tiếng ấy. Hôm nay học bài văn này, chúng ta sẽ hiểu thêm nhiều vẻ đẹp của xứ Huế qua một đêm ca Huế trên sông Hương.

Nếu nơi nào có điều kiện, GV có thể sưu tầm băng cát-xét ghi một vài làn điệu ca Huế và cho HS nghe trước khi giới thiệu bài mới. Hoặc có điều kiện hơn, thì có

thể cho HS xem một đoạn băng vi-đê-ô về cảnh ca Huế trên sông Hương trước hoặc sau khi học bài này.

2. Tiến trình tổ chức các hoạt động

Hoạt động 1. Đọc bài văn và hiểu được các chú thích ở trang 102 và 103, SGK.

Bài văn không dài, vì thế GV và HS có thể đọc toàn bộ văn bản một lần trước khi phân tích, tìm hiểu. Sau khi đọc, GV sửa chữa, uốn nắn những chỗ HS đọc sai, chưa chuẩn xác. Muốn hiểu được các chú thích, GV hướng dẫn HS trả lời các câu hỏi trong phần Đọc – hiểu văn bản, trang 103 và 104, SGK.

Hoạt động 2. Hướng dẫn HS tìm hiểu bài văn.

Bước 1 : Yêu cầu HS thống kê theo hai bảng : bảng 1 ghi tên các làn điệu ca Huế và bảng 2 ghi tên các nhạc cụ được nhắc tới trong bài văn.

Câu hỏi : Em có nhớ hết tên các làn điệu ca Huế, các dụng cụ âm nhạc (nhạc cụ) được nhắc tới và đã chú thích trong bài văn không ?

HS chắc chắn trả lời là không thể nhớ hết được. Từ đây GV có thể đặt câu hỏi : Điều này có ý nghĩa gì ? Khái quát bằng lời bình của mình : Ca Huế đa dạng và phong phú đến nỗi khó có thể nhớ hết tên các làn điệu, các nhạc cụ và những ngón đàn của các ca công. Mỗi làn điệu có một vẻ đẹp riêng, qua bài văn chúng ta sẽ thấy được điều đó.

Bước 2 : Yêu cầu HS tìm trong bài và nêu lên đặc điểm nổi bật của một số làn điệu ca Huế. Có thể nêu câu hỏi : Các em hãy tìm trong bài viết một số làn điệu ca Huế có đặc điểm nổi bật.

– *Chèo cạn, bài thai, hò đưa linh* : buồn bã.

– *Hò già gạo, ru em, già vôi, già điệp,...* : náo nức, nồng hậu tình người.

– *Hò lơ, hò ô, xay lúa, hò nện,...* : gần gũi với dân ca Nghệ – Tĩnh, thể hiện lòng khao khát, nỗi mong chờ, hoài vọng thiết tha của tâm hồn Huế.

– *Nam ai, nam bình, quả phụ, tương tư khúc, hành vân* : buồn man mác, thương cảm, bi ai, vương vấn,...

– *Tứ đại cảnh* : không vui, không buồn.

Bước 3 : Yêu cầu HS tìm đoạn văn miêu tả tài nghệ chơi đàn của các ca công và âm thanh phong phú của các nhạc cụ trong bài văn. Có thể nêu câu hỏi :

Đoạn văn nào trong bài cho ta thấy tài nghệ chơi đàn của các ca công và âm thanh phong phú của các nhạc cụ ?

Đoạn văn từ : "Không gian yên tĩnh bỗng bùng lên những âm thanh của dàn hoà tấu" đến "xao động tận đáy hồn người".

Bước 4 : Cách nghe ca Huế trong bài văn có gì độc đáo (khác với cách nghe qua băng ghi âm hoặc xem băng hình) ?

– Quang cảnh sông nước đẹp, huyền ảo và thơ mộng. Cần nhấn mạnh đặc điểm : Ca dao dân ca nói chung chỉ sống thật sự trong không gian thật của nó (tính chất nguyên hợp và phương thức diễn xướng).

– Nghe và nhìn trực tiếp các ca công : cách ăn mặc, cách chơi đàn.

Bước 5 : Hãy tìm hiểu và trả lời các câu hỏi sau :

a) Ca Huế được hình thành từ đâu ?

Đọc kĩ bài văn, HS sẽ trả lời được : Ca Huế bắt nguồn từ nhạc dân gian và nhạc cung đình.

GV có thể hỏi và giảng giải thêm cho HS đặc điểm nổi bật của nhạc dân gian và nhạc cung đình, nhã nhạc : Nhạc dân gian là các làn điệu dân ca, những điệu hò,... thường sôi nổi, lạc quan, tươi vui. Nhạc cung đình, nhã nhạc là nhạc dùng trong những buổi lễ tôn nghiêm trong cung đình của vua chúa, nơi tôn miếu của triều đình phong kiến, thường có sắc thái trang trọng, uy nghi.

b) Tại sao thể điệu ca Huế vừa sôi nổi tươi vui, vừa trang trọng, uy nghi ?

GV gợi ý để HS tự tìm ra lời giải thích. Lí do chủ yếu là do nguồn gốc hình thành ca Huế như trên đã nói.

c*) Tại sao có thể nói : nghe ca Huế là một thú tao nhã ?

Đây là câu hỏi khó đối với HS. GV nên bắt đầu bằng việc yêu cầu các em xem lại chú thích để hiểu thế nào là *tao nhã*, nhân đây đề nghị các em lấy một vài ví dụ có sử dụng từ *tao nhã*, đặt câu với từ *tao nhã*. Sau khi HS hiểu từ *tao nhã*, GV mới yêu cầu HS trả lời câu hỏi chính : Tại sao nói : nghe ca Huế là một thú tao nhã ?

HS trả lời, GV có thể tóm lại : Ca Huế thanh cao, lịch sự, nhã nhặn, sang trọng và duyên dáng từ nội dung đến hình thức ; từ cách biểu diễn đến cách thưởng thức ; từ ca công đến nhạc công ; từ giọng ca đến trang điểm, ăn mặc,... Chính vì thế nghe ca Huế quả là một thú tao nhã.

Bước 6 : Tổng kết bài.

Câu hỏi hướng dẫn tổng kết bài : Sau khi đọc bài văn trên, em biết thêm gì về vùng đất kinh thành này ? GV có thể gợi ý bằng các câu hỏi nhỏ như :

– Qua ca Huế, em hiểu gì về tâm hồn con người nơi đây ?

– Huế có phải chỉ nổi tiếng về những vẻ đẹp danh lam thắng cảnh và những di tích lịch sử hay còn nổi tiếng vì những sản phẩm gì nữa ?

Hoạt động 3. GV hướng dẫn HS luyện tập.

Có thể tiến hành các nội dung luyện tập sau :

– Yêu cầu HS liên hệ với địa phương mình đang sinh sống xem có những làn điệu dân ca nào ? Hãy kể tên các làn điệu ấy. Nếu có thể biểu diễn minh họa.

– Dùng băng cát-xét (nếu trực tiếp thể hiện được càng tốt) cho HS nghe một vài làn điệu ca Huế, hoặc dân ca địa phương mình đang làm việc.

– Yêu cầu HS về nhà theo nhóm tập một vài làn điệu ca Huế hoặc dân ca địa phương để chuẩn bị cho buổi sinh hoạt ngữ văn cuối năm.

– Nội dung một số câu hỏi khó đã được kết hợp trả lời trong phần Tiến trình tổ chức các hoạt động dạy – học.